

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**
estebannic74@hotmail.com

Des
3 Nova observació aquest hivern d'un hortolà blanc (*Plectrophenax nivalis*), aquesta vegada al centre de Mallorca, a prop de Sineu. Maties Rebassa.

Gen **10** **Mar** **5** Dos nous registres de gavines atlàntiques (*Larus argentatus*) de primer hivern al port de Palma. És possible que aquesta espècie no sigui tan rara a Balears com es pensava, però segurament passa molt desapercebuda entre tantes gavines (*Larus michahellis*). Maties Rebassa.

Gen **11** S'observa un exemplar de fuell de collar (*Charadrius morinellus*) dins un gran grup de juies (*Vanellus vanellus*) i fuells (*Pluvialis apricaria*) als voltants de la depuradora del Prat de Sant Jordi, Mallorca. Damià Jaume.

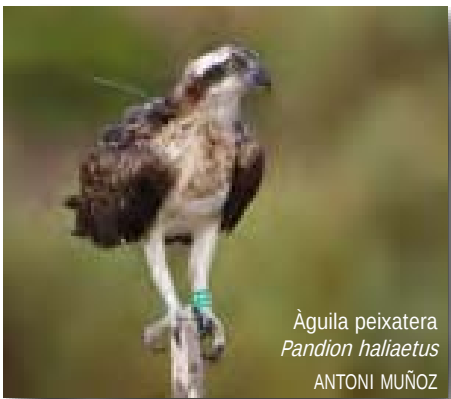

Gen **12** Es pot veure al port de Palma una gavina camargroga (*Larus cachinnans*) adulta. Possiblement es tracta del primer registre d'un exemplar adult a Balears d'aquesta espècie, que es deixa veure cada vegada amb més freqüència a Europa Occidental. Maties Rebassa.

Gen **15** En ple mes d'hivern ens arriba una cita d'un cucui reial (*Clamator glandarius*) observat a la Mola de Formentera. Una cita extraordinària per l'espècie i per la data en què es veu aquest exemplar. Santi Costa.

Feb **2** Detectada la presència de una senyoreta (*Aegithalos caudatus*) als voltants del castell de Bellver. La primera cita d'aquesta espècie de colonització recent tan a prop de Palma. Cristina Fiol, Jose Luis Martínez.

Feb **24** Karin, l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) sueca capturada al Parc Natural de S'Albufera i marcada i equipada amb un emissor via satèl·lit l'hivern passat, ha tornat a iniciar el viatge al nord cap a la seva localitat de cria. Durant el trajecte ha seguit la mateixa ruta que l'any anterior i ha utilitzat els mateixos llocs per fer escala durant el camí, aturant uns dies al Parc Natural de Lorraine, França. Toni Muñoz.

Mar **8** Entra al Centre de Recuperació de la Fauna Salvatge (COFIB) un exemplar de busqueret de garriga (*Sylvia cantillans*) després de col·lidir amb un vehicle. Es tracta d'una cita molt primerenca d'una espècie transahariana, ja que normalment els primers exemplars s'observen a començament del mes d'abril. La cita coincideix amb una setmana de molt fred i neu a Mallorca. L'aucell es recupera i s'allibera el mateix dia. COFIB, Luís Parpal, Patxi Blasco.

Mar **9** També molt primerenca aquesta cita d'un capsigrany (*Lanius senator*) feta a Sant Mateu, Eivissa. Els capsigranys passen l'hivern mes enllà del desert del Sàhara. Oliver Martínez.

Quin nom més rar!

Oenanthe oenanthe

Per **Pere J. Garcias**

Oenanthe és un nom grec compost d'*oinos* (vi) i *anthos* (flor). Al·ludeix al primer brot de la vinya, la flor de vinya, una planta umbel·lífera del mateix gènere i una au indeterminada citada per Aristòtil que seria, molt possiblement, el tudó (*Columba palumbus*). Per a Plini, el nom designa el raïm salvatge i una au no identificada. Sembla que el punt comú de totes aquestes designacions seria el color gris blavós del raïm i del dors tant del tudó com de l'aucell que ens ocupa.

En diversos idiomes s'ha recollit la característica més notable de l'au, el carpó blanc, per a batiar-la. En català l'anomenen còlit gris, en castellà collalba gris, probablement derivat de cola i alba (un cultisme per blanc) i en italià culbianco (sense comentaris). En anglès, el nom wheatear requereix una petita explicació. En principi, deriva de white (blanc) i una corrupció d'arse (cul), però sembla que, a mida que els anglesos anaven fent-se més erudits,

si més no els científics victorians, trobaren que pronunciar arse era poc elegant i, aprofitant que wheat és blat, argumentaren que el nom derivaria del costum de l'au de freqüentar els camps de blat; un costum que l'aucelló no té.

En altres idiomes es fixen en el reclam. Així, en francès l'anomenen traquet motteux (traquet dels terrossos) i això és perquè als gèneres oenanthe i saxicola els diuen traquets per la similitud del seu reclam amb el renou que fa el cadell del molí (traquet en francès) quan colpeja cada volta que deixa caure el gra a la treuja mentre mol la farina. Curiosament, a Mallorca també s'usa traquet per al vitrac (*Saxicola torquata*). En portuguès, han optat per un nom onomatopèic, chasco cinzento, (cendrós) mentre que en alemany té un nom molt curiós, steinschmätzer, que, literalment, vol dir traquet de les pedres. El nom genèric dels traquets en alemany, schmätzer, ve del verb schmatzen, que vol

dir menjar sorollosament. Deuen tenir l'oida molt fina, aquests alemanys.

El nom recomanat a les Balears és coablanca, però també s'han recollit diversos noms com culblanc i primavera, un nom que em sembla d'allò més adient per il·lustrar aquest número. •

Des de l'aguait - Joc d'identificació

Passeriformes migratoris

Per **Maties Rebassa**
matiesrb@yahoo.es

Fotografia 1 - Nivell de dificultat: mitjà-alt

La meua resposta és:

Fotografia 2 - Nivell de dificultat: mitjà

La meua resposta és:

Fotografia 3 - Nivell de dificultat: baix

La meua resposta és:

Fotografia 4 - Nivell de dificultat: mitjà

La meua resposta és:

Als qui ens agrada l'observació i la identificació de les aus, les passes migratòries (en aquests moments podem gaudir de la primavera, també coneguda com a prenupcial) són uns moments plens de reptes i emocions fortes. Cents de milers d'auells, de dotzenes d'espècies diferents, es deixen veure en qüestió de poques setmanes. Les aus de l'ordre dels passeriformes es troben entre les més nombroses i diverses.

La identificació dels petits aucells que omplen quasi qualsevol racó de la nostra geografia no és tasca senzilla. Sovint, moltes aus es deixen veure pocs segons (es tracta d'animalons inquietos i de moviments ràpids), per ventura mig tapats per la vegetació o a contrallum. A més, moltes espècies s'assemblen molt les unes a les altres! Però no val desesperar-se. Amb una mica de paciència i amb bons instruments (uns binocles de certa qualitat són

imprescindibles!) a poc a poc es van des- triant les espècies, una darrera l'altra. Les que us mostrem aquí comparteixen totes unes mateixa característica: volen cents de quilòmetres cada any per desplaçar-se de les seves àrees de nidificació europees a les regions africanes on aniran a passar l'hivern. Aquesta és la primera pista que podeu fer servir per identificar-les...

Pots consultar les respostes correctes si gires aquesta pàgina. Però abans prova-ho amb una guia!

Quantes de les espècies que apareixen a les fotografies de la pàgina anterior creus que has endevinat? Aquí et donam les respostes correctes i t'explicam perquè no podien ser altres espècies semblants.

Fotografia 1

Observam una au estilitzada i relativament robusta, de parts inferiors blanques i parts superiors marronenes. Moltes espècies podrien constituir la resposta correcta, així que anirem a afinar una mica més. Presenta una coa arrodonida, ales llargues (amb una projecció primària particularment extensa), una cella pàl·lida ben marcada davant l'ull, bec llarg, cames fosques, i es troba cantant a una tija de canyet. Són dades que aporten molta informació, de fet ja podem centrar-nos en les aus insectívores pròpies dels canyissars. Les aus del gènere *Locustella* (boscarlers) poden eliminar-se, ja que presenten totes unes infracobertores caudals molt més llargues que les de la foto. Els petits *Acrocephalus* (boscarles) presenten marques facials molt més marcades, així que els descartam també. Finalment, els *Hippolais* (bosquetes) no solen ser tan marronencs i, a més, tenen un front més pla. Així que ens quedem només *Acrocephalus scirpaceus* (boscarla de canyar) i *A. arundinaceus* (boscarla grossa). El primer, d'una mida més petita que el segon, presenta sempre la mandíbula inferior enterament taronja (sense la punta fosca), té el bec i el cap delicats i cames generalment poc fosques. L'au de la foto, en canvi, té un bec poderós, la punta de la mandíbula inferior fosca i cames igualment fosques, detalls que ens indiquen que estam davant *A. arundinaceus*.

Fotografia 3

Els colors tan llampanys d'aquest aucell ens indica ben clarament que estam observant un mascle en plomatge nupcial, cosa que ens facilita molt la identificació. Molt poques espècies europees presenten un pit com aquest, vermell-taronja i sense cap tipus de taques. Si a això li afegim un cap fosc, la llista es redueix encara més. Els vitrac (gènere *Saxicola*) comparteixen aquestes característiques, però mai mostren una coa rogenca. Només els coa-roges (gènere *Phoenicurus*) mostren aquesta combinació de colors. Les espècies orientals o nord-africanes mostren panells blancs a les ales. No n'és el cas. La coa-roja de barraca (*Phoenicurus ochruros*) mostra el pit i el ventre de color fumet (l'excepció seria la *ssp. semirufus*, pròpia d'Orient Mitjà, que en tot cas té el dors quasi negre, mai gris). Tampoc n'és el cas. Així doncs, no pot ser altra cosa que un mascle de coa-roja (*Ph. phoenicurus*), amb una gran paparra a la gargamella.

Al pròxim Busqueret, MÉS!!

Fotografia 2

Som de nou al davant d'una fotografia que aporta molta més informació de la que sembla. Què hi veiem aquí? Efectivament, observam una au discreta, de colors apagats. Però també veiem que es tracta d'una au de cames robustes i ungles llargues que es desplaça pel terra. Aquests detalls ja descarten totes les aus menys les dels grups dels alaudids (aloses i terroles) i dels motacíl·lids (xàtxeros i titines). De fet, el primer grup el podem eliminar, ja que el bec de l'au de la foto és molt fi i, a més, no presenta gens de cresta. Els xàtxeros (gènere *Motacilla*) mai tenen pit i dors fosc, així que ja sabem que es tracta d'una titina (gènere *Anthus*), però quina? Totes les titines petites presenten els flancs amb llistes fosques, però aquesta au no en té cap. Ha de tractar-se, per tant, o bé d'una titina de muntanya (*Anthus spinoletta*) en plomatge nupcial, o bé d'una titina d'estiu (*A. campestris*). La primera mostraria el dors olivaci i el pit lleugerament salmó i, per tant, ja queda descartada. L'exemplar de la foto mostra les plomes del dors i pit fosc, detalls que no són propis dels adults d'*Anthus campestris*. Això, juntament amb el plomatge tan nou, ens diu que ens trobam davant un exemplar juvenil de titina d'estiu.

Fotografia 4

La darrera foto és també d'un petit passeriforme de tons ocres. Presenta un cap gros i rodó, cames negres i bec curt també negre. Què més ens crida l'atenció? Idò que té una "cella" blanc-crema bastant marcada i les parts superiors molt tacades de marró fosc, quasi negre. Aquesta informació ens ha de bastar. Si cercam en una guia d'identificació d'aus europees quines espècies presenten aquests trets, trobarem que no n'hi ha gaires. Terroles i titines tenen cames color carn, a l'igual de la butxaqueta (*Cisticola juncidis*) i la majoria de boscarles i similars que, a més, presenten una estructura més estilitzada. També té cames ataronjades un jove de gafarró (*Serinus serinus*), de plomatge una mica semblant, però que presenta un bec cònic. Quasi només ens queda l'opció dels vitrac (gènere *Saxicola*). Els juvenils (com pareix que n'és el cas) de *Saxicola torquata* i *Saxicola rubetra* es poden separar amb certa facilitat per una combinació de caràcters, com són la coa, les supracobertores caudals i la cella. La primera espècie mai presenta blanc a la coa i sol tenir la cella molt poc marcada. L'au de la foto ja hem dit que mostra la cella ben marcada, i a les plomes més externes de la coa s'hi intueix la base de color blanc. Estam, per tant, observant un vitrac de barba-roja (*Saxicola rubetra*).

Resum d'activitats ornitològiques

Hivern-primavera 2010

11 de febrer. Xerrada sobre diferents aspectes del pla de l'Anzell (Vilafranca de Bonany), un espai poc conegut però amb un gran interès. Jaume Adrover va fer un recorregut sobre temes diversos, com aspectes geogràfics, econòmics i culturals del Pla de l'Anzell, sense oblidar, naturalment, les espècies d'aus que viuen a la zona al llarg de l'any. Aquest gran pla cerealístic amaga llocs que val la pena conèixer.

20 de febrer. Com a complement a la xerrada del dijous dia 11 es va organitzar una sortida ornitològica al Pla de l'Anzell acompanyats per Jaume Adrover. Va ser una ocasió perfecta per visualitzar en directe moltes de les coses que ens van explicar durant la xerrada.

25 de febrer. Es presenta el nou Busqueret, amb nou format i equip editorial.

25 de febrer. Els viatges exclusivament ornitològics cada vegada son més comuns, tot i que encara no massa per les nostres terres. Un d'aquests llocs va ser visitat per Pere J. Garcias, gran ornitòleg i fotògraf, que ens va contar les seves experiències per Sud-Àfrica. Una xerrada amena i amb grans fotografies.

18 de març. Toni Muñoz, coordinador del projecte de seguiment de l'àguila peixatera amb emissors via satèl·lit, ens va fer una xerrada sobre les darreres i sorprenents dades que aquest projecte està aportant al coneixement de l'espècie.

8 d'abril. Gràcies a la intermediació d'Ana Rodríguez i Miguel McMinn, de SKUA, vàrem tenir l'oportunitat d'escoltar una entretinguda xerrada sobre el marcatge de virot petit a les Balears a càrrec de Tim Guilford i Russel Wynn, dos investigadors de la Universitat d'Oxford que estan fent una feina molt interessant amb la nostra espècie endèmica i en perill d'extinció.

15 d'abril. Xerrada/curset molt interessant i molt pràctica al local del GOB. "Què feim si trobam un animal...? Amb aquest títol tan suggerent, Lluís Parpal, director del COFIB (centre de recuperació de la fauna salvatge) ens va donar una sèrie de consells i pautes a seguir quan ens trobam davant un animal salvatge en circumstàncies estranyes.

22 d'abril. Xerrada organitzada pels coordinadors del SAC, Cristina Fiol i Xavier Llabrés, sobre la identificació de rapinyaires a

càrrec de Rafel Mas, asidu observador dels rapinyaires migrants per Formentor.

24 i 25 d'abril. Com a complement a la xerrada anterior, durant el cap de setmana, Lalo Ventoso (GORA), ens fa de guia a unes jornades de camp per observar el pas de grans migrants per la península de Formentor. Des d'Albercutx o des del Pal es va poder veure el pas de milanes negres (*Milvus migrans*) o àguiles calçades (*Hieraaetus pennatus*) i no van faltar el voltors negres (*Aegypius monachus*) o leonats (*Gyps fulvus*).

16 de maig. Sortida ornitològica guiada per José Luis Martínez per la zona de Cap Blanc, per una zona de garriga costanera aferrada a la mar. Durant la sortida es va poder observar un espectacular grup d'uns mil exemplars de virots (*Calonectris diomedea*) i virots petits (*Puffinus mauretanicus*). També va acompanyar al grup una femella de falcó (*Falco peregrinus*) i es varen poder veure petits polls de gavina al penyal. Falzies (*Apus apus*, *A. pallidus*), cucullades (*Galerida theklae*) o pàsseres (*Monticola solitarius*), a més de moltes altres espècies.

20 de maig. Es fa al local del GOB un nou curset sobre identificació, sons i reclams dels nostres aucells. Aquesta vegada les espècies tractades per Xavi Llabrés van ser les oronelles, cabots i falzies, espècies molt semblants i al mateix temps molt diferents.

23 de maig. Aquest dia vàrem acompanyar a Cristina Fiol a fer el seguiment de les caixes niu per aus insectívores instal·lades al camí d'es Correu (Esporles). La sortida va tenir un alt component d'aprenentatge i de veure en directe com se fa aquesta feina amb una metodologia científica a l'hora que divulgativa. Se van poder veure diferents estadis de la reproducció dels ferrerics i ferrerics blau: inicis de construcció, nius acabats amb ous començats a covar, femelles incubant, polls acabats de néixer i també polls de 6 dies d'edat.

26 de maig. Sortint un poc del guió ornitològic. Jordi Muntaner ens va parlar de les interessants basses temporals, un particular ecosistema que alberga multitud d'interessants organismes que viuen sota unes condicions de supervivència que de vegades se fan extremes. Va ser una bona ocasió per conèixer els diferents tipus de basses, els llocs on estan i els secrets dels invertebrats, amfibis, rèptils o plantes úniques que viuen en elles. •

Consulta les properes activitats a <http://www.gobmallorca.com/forum/>